

УДК 338.43:631.147

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ ОРГАНІЧНИХ ПРОДУКТІВ
РОСЛИННИЦТВА НА ПІВДНІ УКРАЇНИ**

к.е.н. Чайка Т. О.

Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

Постановка проблеми. Органічне агровиробництво представляє собою систему взаємопов'язаних процесів, що забезпечують взаємодію організаційно-економічних, соціальних, технологічних і управлінських заходів, спрямованих на підвищення ефективності та стійкості виробництва, забезпечуючи розширене відтворення ґрунтової родючості, отримання високоякісної сільськогосподарської продукції за рахунок впровадження альтернативних систем землеробства на основі їх біологізації, створення спеціалізованих екологічних підприємств. Однак, відсутність чинної законодавчої та нормативно-правової бази, що забезпечувала б створення, розвиток і функціонування зазначених підприємств вимагає від учасників цього сектора економіки ініціативності й активності. При цьому, значна роль у підтримці органічного руху в Україні належить вищим аграрним навчальним закладам, які працюють у системі «аграрна освіта-наука-виробництво».

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі організаційно-економічні питання розвитку виробництва органічної сільськогосподарської продукції в Україні було досліджено В. Артишем, Н. Берлач, М. Волошиним, В. Гудзем, В. Іванишином, Є. Миловановим, П. Писаренком, М. Рібаком, Н. Сіренко, С. Танчиком та ін. Однак, органічне агровиробництво повинно ґрунтуватися на комплексному поєднанні екологічної, соціальної й економічної складової. Це потребує проведення досліджень ефективності цього виду виробництва за окремими природно-кліматичними зонами.

Постановка завдання. Метою статті є визначення ефективності органічного агровиробництва в умовах Півдня України.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні організація виробничих відносин у рослинництві та тваринництві повинна ґрунтуватися на раціональному залученні природних ресурсів – з одного боку, і формуванні системи управління цими відносинами – з іншого. Це дозволить підвищити ефективність функціонування підприємств шляхом спеціалізації їх на виробництві органічної сільськогосподарської продукції, а також забезпечити раціональне використання земельних ресурсів за рахунок впровадження адаптивних систем землеробства.

Сенс такого підходу полягає у необхідності управління переходом на органічне виробництво одночасно з усією агроєкосистемою, а не за окремими її елементами, включаючи організацію виробництва, землевпорядкування, використання природних кормових угідь без заподіяння шкоди біологічному розмаїттю. При цьому, основним завданням управління повинно стати створення такої системи, яка з одного боку, зменшує вплив технологій виробництва на навколишнє середовище, а з іншого – підвищує ефективність виробництва. Це можливо, коли досліджувана територія буде функціонувати

як єдина еколого-економічна система. У зв'язку з цим, більш ефективними будуть дослідження, що проводяться безпосередньо в умовах агроєкосистем підприємства. Такі дослідження були проведені нами на базі Навчально-науково-практичного центру Миколаївського національного аграрного університету (ННПЦ МНАУ) із впровадженням вказаних заходів розвитку органічного агровиробництва [1].

В результаті нами було визначено методичні підходи до формування механізму організації органічного виробництва сільськогосподарської продукції та комплекс заходів їх реалізації. Так, з метою визначення ефективності та доцільності органічного землеробства в умовах Південного Степу України, нами було проведено його порівняння з традиційними умовами вирощування на прикладі озимої пшениці на основі технологічних карт і норм розрахунку витрат на зернові культури, що склалися на базі ННПЦ МНАУ (табл. 1).

Таблиця 1

Розрахунок грошових витрат і надходжень від вирощування озимої пшениці за органічними стандартами в умовах ННПЦ МНАУ

№ п/п	Показники	Органічне землеробство	Традиційне землеробство	Відхилення	
				абсолютне	відносне, %
1.	Собівартість вирощеного зерна, всього, грн	219904,0	279840,4	-59936,4	-21,4
	у тому числі:				
1.1	паливно-мастильні матеріали	66807,1	75024,5	-8217,4	-11,0
1.2	насіння	48400,0	48400,0	0	0,0
1.3	добрива	55950,0	68870,0	-12920,0	-18,8
1.4	засоби захисту рослин	-	32514,0	-32514,0	×
1.5	поточні ремонти	1211,0	1211,0	0,0	0,0
1.6	заробітна плата з нарахуваннями	4094,8	5036,4	-941,6	-18,7
1.7	амортизація	16546,1	16546,1	0,0	0,0
1.8	перевезення зерна	23705,0	27555,0	-3850,0	-14,0
1.9	інші витрати	3190,0	4683,4	-1493,4	-31,9
2.	Аналіз ґрунту земельної ділянки, грн	1312,2 ¹	1312,2	0,01	0,0
3.	Сертифікація та інспекція, грн	2400,0 ²	-	2400,0	×
4.	Реалізація зерна 2 класу, т	275	325	-50	-15,4
5.	Ціна пшениці м'якої 2 класу групи А ³ , грн/т	1676,7 ³	1676,7	0,03	0,0
6.	Виручка від реалізації, грн	461092,5	544927,5	-83835,0	-15,4
7.	Прибуток, грн	241188,5	265087,1	-23898,6	-9,0
8.	Рівень рентабельності, %	112,2	94,7	17,5	18,5

Джерело: власні розрахунки

Примітки: 1) *вартість аналізу ґрунту, яка здійснюється ґрунтово-агрохімічною лабораторією МНАУ, змінюється прямо пропорційно до площі сільськогосподарських угідь; 2) вартість сертифікації площі до 100 га становить 300-400 євро, строк переходу триватиме 1 рік, оскільки відповідна ділянка попередньо готувалася протягом 5 років; 3) ціна наведена за даними Української аграрної біржі (www.uame.com.ua) станом на 18.08.2011 р.*

За результатами наших розрахунків встановлено, що вирощування зерна озимої пшениці за принципами органічного землеробства в ННПЦ МНАУ рентабельне на рівні 108% на площі 100 га. Прибуток за наведених умов залежить від обсягу реалізації зерна, залишок якого дорівнює власним потребам для наступних весняно-польових робіт (25 т на 100 га).

Для порівняння наведено витрати та доходи за традиційної системи землеробства вирощування озимої пшениці, яка, за нашими розрахунками, забезпечує рентабельність у розмірі 94,7 відсотки. При цьому обсяг реалізації є більшим, оскільки урожайність запланована на рівні 35 т/га за рахунок використання хімічних добрив, пестицидів і гербіцидів на суму 101384 грн (органічне землеробство передбачає використання біодобрив, вартість яких у 1,8 рази менше – 55950 грн).

За умови отримання сертифікату, що підтверджує ведення органічного виробництва, ціна пшениці та рентабельність зросте на 30-40 відсотків. Однак, для цільової категорії споживачів цієї продукції головним є висока якість та доступна ціна, а не її позиція серед серії "Преміум" високої цінової категорії. Тому, при розрахунку ефективності органічної системи землеробства нами було враховано реалізацію зерна пшениці зі статусом "органік" за ціною традиційної. Якщо ціна органічної пшениці буде дорівнювати 2347,4 грн/т (на 40% більше, за базову), що відповідає її високій якості, рентабельність органічного землеробства збільшиться до 191,9 відсотків.

Наведений проект передбачає його реалізацію не лише як наукового дослідження, важливим є його економічна ефективність для фермерських господарств Південного регіону. Також нами було розроблено форми документів щодо відображення виробниками показників з виробництва сільськогосподарської продукції за органічними стандартами, наведені пропозиції щодо управління підприємством відповідно до органічних стандартів з виробництва органічної сільськогосподарської продукції у частині функціональних обов'язків працівників, які залучені до даного виду виробництва. З метою визначення ефективності вирощування озимої пшениці за органічними принципами у табл. 2 розраховано показники оцінки інвестиційного проекту.

Розрахунки показників ефективності проекту свідчать, що проект з вирощування органічної сільськогосподарської продукції (зерна озимої пшениці) на базі ННПЦ МНАУ може бути реалізований, оскільки:

1) в результаті його реалізації буде отримано 241188,5 грн для відшкодування постійних витрат і формування прибутку;

Таблиця 2

Показники ефективності вирощування органічної озимої пшениці в умовах
ННПЦ МДАУ

№ п/п	Показники	Органічне землеробство	Традиційне землеробство	Відхилення
1.	Маржинальний дохід, МД, грн	241188,5	265087,1	-23898,6
2.	Точка безбитковості, Т _б , т	133,3	167,7	-34,4
3.	Урожайність, що забезпечує безбитковий рівень, т/га	1,3	1,7	-0,4
4.	Термін окупності проекту, Т _о , дн.	177	188	-11
5.	Норма прибутку, Н _{эф} , %	2,1	1,9	0,2
6.	Чиста теперішня вартість, ЧТВ, грн	197896,9	219812,4	-21915,5
7.	Рівень рентабельності, І _р , %	106,2	93,8	12,4

Джерело: власні розрахунки

2) проект є рентабельним (прибутковим) за умови, що обсяг реалізованого зерна не менше 133,3 т (окрім того, запас на майбутній врожай – 25 т) за ціною не нижче 1676,7 грн, при цьому врожайність має бути не менше 1,3 т/га;

3) проект окупається (надходження перевищують витрати) через 177 днів, що менше терміну визрівання озимої пшениці;

4) виручка від реалізації 91,7% врожаю озимої пшениці у 2,1 рази більше за його повну собівартість;

5) проект дає можливість збільшити капітал на 197896,9 грн;

6) 1 грн витрат на вирощування дозволяє отримати 2,1 грн чистого прибутку.

Згідно з наведеними розрахунками ефективність вирощування озимої пшениці за вимогами традиційного землеробства є меншою на 10,5%, тоді як строк окупності більше у 1,3 рази. Окрім того, її врожайність повинна бути не менше 1,7 т/га для досягнення безбиткового рівня. Це підтверджує, що вирощування сільськогосподарських культур (озимої пшениці) за принципами органічного землеробства є ефективним в умовах Південного Степу України.

Таким чином, впровадження органічного агровиробництва на базі ННПЦ МНАУ дозволяє поєднати аграрну освіту, науку та виробництво, створює передумови поширення органічного руху в Україні, має на меті його популяризацію серед сільськогосподарських виробників і залучення місцевих органів влади.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Чайка Т. О. Кваліфікована аграрна освіта – запорука успішного розвитку органічного виробництва / Т. О. Чайка // Дім. Сад. Город. — 2012. — № 1. — С. 6—28.